

Uchwała nr 364/2016
Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego
z dnia 13 października 2016 r.

w sprawie dokumentu „Strategia na rzecz odpowiedzialnego rozwoju”
w odniesieniu do zagadnień dotyczących szkolnictwa wyższego i nauki

Po rozpatrzeniu, na wniosek Ministra rozwoju z dnia 24 sierpnia 2016 r. (pismo DZF.XI.8632.44.2016.PT.7), dokumentu „Strategia na rzecz odpowiedzialnego rozwoju”, stosownie do art. 45. ust. 3 pkt 2 ustawy z dnia 27 lipca 2005 roku – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2012 r. poz. 572, z późn. zm.), Rada Główna uchwała co następuje.

Wstęp

„*Strategia na rzecz odpowiedzialnego rozwoju*” jest aktualizacją średniookresowej strategii rozwoju kraju (tj. „*Strategii Rozwoju Kraju 2020*”, przyjętej uchwałą Rady Ministrów 25 września 2012 r.), zgodnie z wymogami *ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju*. Strategia określa nowy model rozwoju kraju w wymiarze gospodarczym, społecznym i przestrzennym w perspektywie roku 2020 i 2030. Ze względu na swoją rolę i przypisane jej zadania *Strategia* stanowi instrument elastycznego zarządzania głównymi procesami rozwojowymi w kraju.

Wielu ekspertów wskazuje, że gospodarka Polski w coraz większym stopniu reaguje na trendy globalne i mimo relatywnie wysokiego tempa wzrostu w latach 2014-2015, nadal pozostaje pod wpływem niekorzystnych zjawisk zarówno zewnętrznych, jak i wewnętrznych. Jest to stan, w którym nie jest możliwy dalszy rozwój kraju bez przeprowadzenia zasadniczych zmian w strukturze gospodarki oraz metodach wytwarzania i świadczenia usług. Jedną z przyczyn słabszego tempa wzrostu gospodarczego w Polsce w przyszłości jest tzw. pułapka średniego rozwoju, która jest efektem braku innowacji w przemyśle i wyczerpania się prostych rezerw rozwojowych. Zgodnie z diagnozą zawartą w Strategii tylko 5% eksportu ma charakter innowacyjny, a tylko 13% MŚP wprowadza innowacje (przy 31% średnio w UE). Dlatego też „*Strategia na rzecz odpowiedzialnego rozwoju*” wskazuje reindustrializację jako jeden ze sposobów przełamania impasu rozwoju gospodarczego kraju. Hasło to nie jest rozumiane jako chęć powrotu do stanu sprzed dekad i stosowanych wtedy metod wytwarzania, ale jako zwrócenie uwagi na konieczność zwiększenia udziału innowacyjnych technologii przemysłowych w Produkcie Krajowym Brutto.

Ocena dokumentu w obszarze szkolnictwa wyższego i nauki

W „*Strategii na rzecz odpowiedzialnego rozwoju*” podjęto próbę skoordynowania działań w kluczowych sektorach polskiej gospodarki i wykorzystania sektora nauki do realizacji wyznaczonych celów strategicznych. Głównym przesłaniem, mechanizmem i źródłem rozwoju społeczno-gospodarczego są innowacyjne technologie. Trwały wzrost gospodarczy oparty na innowacyjnych firmach wymieniany jest jako kluczowy element tzw. Nowego Modelu Rozwoju.

Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego pozytywnie ocenia diagnostyczną część dokumentu. W tej części dokumentu pozytywnie należy ocenić próbę słabego rozwoju innowacyjności, odnoszącą się do barier systemowych, edukacyjnych i popytowych.

Część operacyjna strategii jest w opinii Rady wysoce uproszczona i w odniesieniu do obszaru szkolnictwa wyższego i nauki nie zapewnia zarówno wykorzystania istniejącego potencjału badawczego jak i jego rozwoju.

Autorzy dokumentu założyli, że wzrost wydatków na badania i rozwój jest motorem napędowym wzrostu gospodarczego kraju i zwiększenia innowacyjności gospodarki. Dokument, opiera się na założeniu, że do 2020 roku udział wydatków na badania i rozwój w PKB wyniesie w Polsce 1,7%. Biorąc pod uwagę dotychczasowe tempo wzrostu nakładów w sferze B+R oraz fakt, że w dokumencie nie wskazano żadnych narzędzi do realizacji tego celu, założenie to wydaje się być zupełnie nierealne. Należy wyraźnie podkreślić, że udział wydatków na badania i rozwój - w Polsce w 2020 r. na poziomie 1,7% PKB wobec średniej unijnej wynoszącej w 2013 r. 2,01 %, oznaczać będzie w praktyce dalsze zapóźnienia w zakresie badań w porównaniu z innymi krajami.

W konstrukcji dokumentu nie wyodrębniono także sfery B+R jako osobnej części, a odniesienia do tego obszaru rozrzucone są w tekście i przedstawiane na bardzo dużym poziomie ogólności, który w zasadzie uniemożliwia podjęcie merytorycznej dyskusji. Jednocześnie dokument przedstawia propozycje w odniesieniu do obszarów wpływających na osiągnięcie celów Strategii (str. 218 i dalsze), wśród których nie ma nauki i innowacji. Nie wiadomo dlaczego inne resorty zostały poproszone o przedstawienie szczegółowej analizy i proponowanych celów, a Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego takiej analizy nie przedstawiło.

Wśród działań dotyczących „wzmocnienia kapitału społecznego w narodowym systemie innowacji” na pierwszym miejscu wymieniane jest wzmocnienie potencjału badawczego na uczelniach. Działanie to kojarzone jest z reformą szkolnictwa wyższego, ukierunkowaną na kształtowanie uczelni o charakterze badawczym, łącznie z takimi rozwiązaniami, jak tzw. doktoraty wdrożeniowe. Z reformą szkolnictwa wyższego związana jest również zapowiedź kolejnej nowelizacji ustawy o wspieraniu innowacyjności. Wśród tzw. „kierunków interwencji” wymieniany jest przede wszystkim Polski Fundusz Rozwoju, mający m.in. na celu: finansowanie podmiotów w fazie B+R, wzmocnienie roli inteligentnych specjalizacji, odnowienie Kontraktu Terytorialnego, rozwój kompetencji cyfrowych, szczególnie w odniesieniu do nauki, dla budowania społeczeństwa informacyjnego. Wymienione powyżej założenia, kierunki interwencji i działania generalnie należy ocenić pozytywnie.

Słabością dokumentu jest niewyrażenie zamiaru interakcji z poszczególnymi środowiskami w odniesieniu do zapowiedzianych zmian systemowych, szczególnie o charakterze strukturalnym, jak np. reforma instytutów badawczych i przekształcenia ich w Narodowy Instytut Technologiczny. Reforma ta jest przykładem próby scentralizowanego zarządzania obszarem B+R i zmniejszenia efektywności wykorzystania wyników prac badawczych oraz braku możliwości realnego finansowania tego typu organizacji. Głęboka analiza negatywnych skutków tego zamiaru, wraz z silnym sprzeciwem środowiska, przekazana została w wystąpieniu Rady Głównej Instytutów Badawczych do Pani Premier Beaty Szydło.

Istotnym mankamentem dokumentu jest nieuwzględnienie w rozwoju społecznym roli nauk humanistycznych i społecznych oraz przyrodniczych. W dokumencie brakuje choćby elementarnej diagnozy psycho-społecznej polskiego społeczeństwa, czyli kapitału ludzkiego i powodów z jakich jest on istotnie niższy niż w innych krajach europejskich. Nie podano także w jaki sposób kapitał ten należy budować w kierunku postaw społecznych sprzyjających współpracy, kreatywności oraz komunikacji.

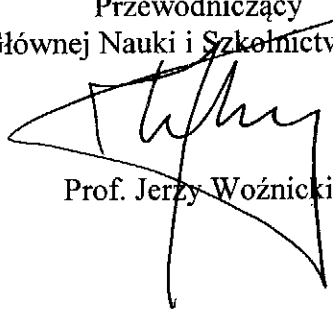
Zasadne wskazanie roli projektów strategicznych ilustrowane jest wskazaniem tzw. projektów flagowych, ale również bez dokonania pogłębionej analizy środowiskowej. Uwiarygodnieniu realności poszczególnych, zapowiedzianych działań sprzyjałoby podparcie

ich szacunkami ekonomicznymi, szczególnie planowanymi kosztami i wskazaniem źródła ich pokrycia. Wobec liczności bardzo ważnych celów i związanych z ich osiągnięciem działań o dużej skali, niewystarczające jest przedstawienie źródeł finansowania jedynie na najwyższym poziomie ogólności, w postaci łącznego zestawienia, odniesionego do całości Strategii (tabela 4.).

W opinii Rady działalność B+R w „Strategii na rzecz odpowiedzialnego rozwoju” powinna być uwzględniona jako jeden z kluczowych elementów budowy nowoczesnego społeczeństwa w oparciu o innowacyjne technologie. Innowacje wdrażane w gospodarce generowane są w znacznej mierze w środowiskach twórczych, tj. przede wszystkim w ośrodkach naukowo-badawczych, dlatego też rola zarówno uczelni wyższych jak i instytutów badawczych i Polskiej Akademii Nauk powinna być kluczowa. Rada zwraca uwagę na fakt, że strategia stwarza wrażenie budowania centralistycznego modelu działalności badawczo-rozwojowej, w którym państwo zamawia innowacje w systemie nakazowo-rozdzielczym poprzez konsolidację, bezpośredni nadzór i kontrolę działalności naukowej. W opinii Rady taki model działalności badawczo-rozwojowej może spowodować istotne obniżenie efektów badań naukowych i ich wdrożeń do gospodarki. Istotnym mankamentem dokumentu jest brak ścieżki dojścia do celu wskaźnikowego jakim jest 1,7% PKB na badania do roku 2020, oraz zwiększanie tego wskaźnika w latach następnych.

Uchwałę otrzymuje Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Minister Rozwoju.

Przewodniczący
Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Prof. Jerzy Woźnicki